

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมทำพลอยหรืออุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ เป็นอุตสาหกรรมหัตถกรรมที่ทำรายได้และนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยสูงเป็นอันดับ 2 รองจากผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ก่อให้เกิดเกิดการว่าจ้างงานเป็นจำนวนมาก เนื่องจากกำลังการผลิตส่วนใหญ่ใช้แรงงานฝีมือ ซึ่งแตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น การทำเหมือง การนำเข้าอัญมณี การผลิตเครื่องมือเครื่องจักร เป็นต้น ซึ่งสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ (2535) ได้เสนอความเห็นเห็นว่า อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีส่วนช่วยสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนี้ คือ 1. เป็นอุตสาหกรรมที่กระจายรายได้ไปสู่ประชาชนในชนบท เพราะแรงงานส่วนใหญ่ของอุตสาหกรรมอยู่ในชนบทร้อยละ 70 ของจำนวนแรงงานทั้งหมด และ 2. ประชาชนมีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น เพราะเป็นอุตสาหกรรมที่มีค่าจ้างแรงงานสูงสุด เมื่อเทียบกับค่าจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมอื่น ๆ 3. ลดปัญหาการอพยพของประชาชนในสังคมชนบทสู่สังคมเมืองซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่มั่นคงภายในครอบครัวให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้ง 4. เป็นอุตสาหกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะที่เป็นพิษต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ในอนาคตคาดว่าอุตสาหกรรมทำพลอยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเป็นอาชีพที่ช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้กับครัวเรือน สามารถปฏิบัติเป็นงานอาชีพในหมู่บ้านท้องถิ่นโดยไม่จำเป็นต้องเคลื่อนย้ายท้องถิ่น (สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ขอนแก่น, 2531) ทั้งนี้เนื่องจากการก่อตั้งโยกย้ายฐานธุรกิจทำได้ง่ายและรวดเร็ว เพราะลักษณะรูปแบบของอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องจักรสะดวกต่อการเคลื่อนย้ายและไม่ก่อให้เกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อม แต่สำหรับผู้ประกอบการนั้น สภาพการทำงานและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพได้เนื่องจากเป็นงานที่ต้องการความปราณีตและความละเอียดอ่อน ลักษณะของงานที่ทำจะเป็นงานที่ซ้ำซาก จำเจ และต้องใช้สายตาในการทำงาน ซึ่งจากการศึกษาของ รุจา ภูไพบูลย์ (2534) เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบสถานะสุขภาพสตรี ระหว่างหมู่บ้านเกษตรกรรมและหมู่บ้านอุตสาหกรรมใหม่ ในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบว่า สตรีในหมู่บ้านอุตสาหกรรมใหม่ มีสถานะสุขภาพดีกว่าสตรีในหมู่บ้านเกษตรกรรม น่าจะเป็นผลมาจากการมุ่งหารายได้เข้าครอบครัวมากขึ้น สตรีส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเจ็บระโนดพลอย แต่กลับสนใจสุขภาพของตนเองลดลง ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากการดูแลตนเองทั้งในขณะตั้งครรภ์ และการคลอดไม่ดี มีการคลอดกับญาติ เพื่อนบ้านและหมอดำแบบในอัตราถึงร้อยละ 23.5 และจากการตรวจสุขภาพทาง

ด้านร่างกายพบว่า สตรีสองหมู่บ้านมีปัญหาสุขภาพร่างกาย แต่สตรีในหมู่บ้านอุตสาหกรรมใหม่นั้นมีปัญหาเกี่ยวกับอาการปวดศีรษะ แสบเคืองตา ปวดเมื่อย มีอาการของโรคกระเพาะอาหาร ลำไส้อักเสบและผิดปกติในปริมาณมากกว่าสตรีในหมู่บ้านเกษตรกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสตรีในหมู่บ้านอุตสาหกรรมใหม่ กำลังประสบปัญหาในด้านสุขภาพ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการใช้สายตา อันเนื่องจากการใช้สายตาเพ่งทำงานเย็บระไนพลอยอยู่ในบริเวณที่ค่อนข้างมืด และอากาศถ่ายเทไม่สะดวกเพื่อจะได้มองเห็นพลอยได้ชัดเจน ผลกระทบต่อสุขภาพที่ตามมา คือ การใช้สายตามากเกินไปจนทำให้ประสาทตาเสื่อม มีการออกกำลังกายน้อย เนื่องจากการใช้เวลานั่งเย็บระไนพลอย ทำให้ระบบการทำงานของกล้ามเนื้อประสาทหลอดเลือด และกระเพาะอาหารมีภาวะของโรคเกิดขึ้นโดยมีอาการปวดศีรษะ ปวดท้อง ปวดเมื่อย ขาบวม และบาดเจ็บ เนื่องจากการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เลิศชัย เจริญธัญรักษ์ (2535) ที่พบว่า ปัญหาด้านอาชีพอนามัยของงานเย็บระไนพลอย และซ่อม ปะ แหวนมีลักษณะคล้าย ๆ กันเกี่ยวกับตา การร่งวงนอน อาการเพื่อย

นอกจากนี้ จากการศึกษาของ ฮูม (Hoom, 1984) ที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะแวดล้อมในโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พบว่า แรงงานหญิงจำนวนมากที่เผชิญกับปัญหาเนื่องจากการใช้สายตาในงานอาชีพ ทำให้สายตาเคืองตา และระคายเคือง การทำงานในโรงงานอิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องใช้สายตาเพ่งและมองในระยะใกล้ การทำงานที่แข่งกับเวลาทำให้ไม่มีเวลาพักสายตา การใช้สายตามากเกินไป อาจทำให้เกิดโรคติดต่อทางตาและเยื่อตาอักเสบได้

จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางด้านกายภาพเกี่ยวกับสภาวะการทำงานและสิ่งแวดล้อมในการทำงานมีผลกระทบต่อความเจ็บป่วยของผู้ประกอบการ ดังนั้นการรับรู้เกี่ยวกับพิษภัยของสภาวะการทำงาน และสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจะทำให้ผู้ประกอบการสามารถหาทางป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ แต่ในทางปฏิบัติผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยคำนึงถึงผลเสีย มุ่งเน้นแต่ผลผลิตและรายได้จึงไม่ค่อยระมัดระวังป้องกันก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ ดังจะเห็นได้จากรายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาพบว่า แนวโน้มความรุนแรงอัตราการป่วยด้วยโรคจากการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้นจาก 6.1 ต่อประชากรแสนคนในปี พ.ศ. 2529 เป็น 8.88 ต่อประชากรแสนคนในปี พ.ศ. 2530 ซึ่งเมื่อพิจารณาในภาคอุตสาหกรรมพบว่าอัตราการประสบอันตรายจากการประกอบอาชีพมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 3.2 ในปี พ.ศ. 2529 เป็นร้อยละ 3.5 และ 3.6 ในปี พ.ศ. 2530 และ 2531 ตามลำดับ ซึ่งคาดว่าแนวโน้มของปัญหาดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นในช่วงแผนพัฒนาการสาธารณสุขฉบับที่ 7 โดยเฉพาะในเขตเมืองที่เป็นเมืองหลักของการพัฒนาที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรม (คณะกรรมการวางแผนพัฒนาการสาธารณสุข, 2535)

จากข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการอาชีพอุตสาหกรรมกำลังประสบปัญหาสุขภาพมีอาการเจ็บป่วยทางด้านร่างกาย โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมทำพลอย ซึ่งมีอาการเจ็บป่วย

คือ อาการปวดศีรษะ แสบเคืองตา ปวดเมื่อย ปวดท้องจากการเป็นโรคกระเพาะ สายตาสั้น ขาบวม และบาดเจ็บจากการทำงาน ซึ่งอาการต่าง ๆ เหล่านี้หากไม่ได้รับการแก้ไขแล้ว จะเกิดการสะสม ที่ละเล็กละน้อย และในระยะยาวอาจก่อให้เกิดความพิการหรือความเจ็บป่วยที่รุนแรงได้ ดังนั้น จึงควรจัดให้มีการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลตนเองและครอบครัวขึ้น ซึ่งในครั้งนี้ได้เน้นในกลุ่มสตรีที่ถูกกำหนดบทบาทจากสังคมให้เป็นแม่บ้านทำหน้าที่ในการดูแลสมาชิกภายในบ้าน (เสริมศรี เวชชา, 2533) เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพ ทำให้สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสังคมและสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองและมีสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรม การดูแลตนเองและครอบครัวเมื่อเกิดปัญหาสุขภาพด้าน อาชีวอนามัย
2. เพื่อส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลตนเองและครอบครัวเมื่อเกิดปัญหาสุขภาพด้าน อาชีวอนามัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปัญหาสุขภาพด้านอาชีวอนามัย หมายถึง อาการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุที่เกิดจากการประกอบอาชีพ ในการศึกษาครั้งนี้ เน้น 7 อาการดังนี้ อาการปวดศีรษะ อาการแสบเคืองตา สายตาสั้น อาการปวดท้องจากการเป็นโรคกระเพาะ อาการปวดเมื่อย อาการขาบวม และบาดเจ็บ

พฤติกรรม การดูแลตนเอง และครอบครัว หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการดูแลช่วยเหลือตนเองและครอบครัวให้ดำเนินชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพดี และเป็นปกติสุข ในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการดูแลช่วยเหลือ เมื่อมีอาการ 7 อาการดังกล่าว

การส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลตนเองและครอบครัว หมายถึง การพัฒนาความสามารถ ในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการดูแลช่วยเหลือตนเองและครอบครัวให้ดำเนินชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพดี และเป็นปกติสุข ในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาการ 7 อาการดังกล่าว

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การดูแลตนเองและครอบครัวของแม่บ้าน เมื่อเกิดปัญหาสุขภาพด้านอาชีวอนามัยในหมู่บ้านบะยาว และ หมู่บ้านโนนหินเรือ ตำบลกุดกว้าง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยมีตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ 3 ตัวแปร คือ

1. พฤติกรรม การดูแลตนเองและครอบครัว เมื่อเกิดปัญหาสุขภาพด้านอาชีวอนามัย ศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์และสังเกตกลุ่มประชากรที่ศึกษา

2. พฤติกรรมการดูแลตนเองและครอบครัวเมื่อเกิดปัญหาสุขภาพด้านอาชีวอนามัย ศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์และสังเกต กลุ่มผู้เข้ารับการอบรมก่อนและหลังการอบรม

3. ความรู้ในการดูแลตนเองและครอบครัวเมื่อเกิดปัญหาสุขภาพด้านอาชีวอนามัย ศึกษาโดยใช้การสัมภาษณ์ และทดสอบความรู้ของกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมก่อนและหลังการอบรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพิ่มศักยภาพในการดูแลตนเองและครอบครัวเมื่อเกิดปัญหาสุขภาพด้านอาชีวอนามัย
2. เป็นการส่งเสริมให้มีการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่องและสามารถพึ่งตนเองได้
3. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
4. พัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ในทีมสุขภาพในบทบาทของผู้สนับสนุนการดูแลตนเอง